

Van de vloek een zegen maken

Emmanuel Van Lierde 08-02-2012

Pag. 7

Emmanuel Van Lierde | We beleven turbulente tijden waarin de ene zekerheid na de andere op de helling komt te staan. De zegen die de globalisering aanvankelijk bracht, lijkt sinds de financiële en economische crisis veranderd te zijn in een vloek. Besparen en saneren, langer werken en inbinden op de verworven rechten; dat dagelijkse refrein voedt de sociale onrust. Is de globalisering een vloek of een zegen? De wereld werd 'kleiner'. Door de transport- en communicatiemogelijkheden zijn we met iedereen verbonden. De keerzijde van die wereldwijde integratie en verwevenheid is dat ook de problemen gigantisch werden. De kleiner geworden wereld oogt kwetsbaarder en het is nog maar de vraag of de toekomst rooskleurig wordt. De geneeskundige kring van Aalst hield over die fundamentele evoluties van onze samenleving onlangs haar zevende millenniumconferentie. Tertio volgde de conferentie en interviewde de sprekers over de voor- en nadelen van de globalisering. Roger Blanpain, Mark Eyskens en Paul De Grauwe zien de uitdagingen, maar blijven optimistisch. Het is nog niet te laat om de wereld menselijker te maken.

Roger Blanpain acht behoud welvaartsstaat mogelijk

'Blijvende kloof tussen arbeid en kapitaal brengt opstand'

“We zitten in een tijd van superkapitalisme waarbij de multinationals de kennis en de macht in handen hebben.” Dat zegt specialist arbeidsrecht Roger Blanpain, maar hij is toch positief over de toekomst en pleit voor wereldwijde maatregelen die de rijkdom evenrediger en billijker verdelen.

Met meer dan 300.000 werknemers draait het Chinese bedrijf Foxconn in Shenzhen op volle toeren. Dag in dag uit worden er iPhones en iPads in elkaar gezet, veelal voor de westerse markt. Opdrachtgever Apple zou normaal het schaamrood op de wangen moeten krijgen over de jongste mediaberichten die de arbeidsomstandigheden aan het licht brengen in de productiefabriek. De arbeiders werken er 12 uur per dag, 70 uur per week, vaak staand en zonder pauze. Bij sommigen groeien de handen er scheef van en ook kinderarbeid blijkt er doodnormaal.

Concurrentiestrijd

“Vooral in de ontwikkelingslanden zijn er nog altijd enorme misbruiken en dat hangt samen met de globalisatie. Door de wereldwijde markt neemt de competitiestrijd toe. Je moet de beste en de goedkoopste zijn. Er zijn voortdurend herstructureringen met het oog op winst. We zitten in een tijd van superkapitalisme waarbij de multinationals de kennis en de macht in handen hebben. Politici gaan voor hen op de knieën in de hoop dat ze hun bedrijf bij hen vestigen of houden”, reageert specialist arbeidsrecht Roger Blanpain. “Door die bikkelharte concurrentie verhuizen bedrijven voor goedkopere arbeidskrachten, maar ook binnen Europa bieden zich goedkopere werklieden aan door de migraties of nemen Aziaten of Arabieren bedrijven over. Dan zwijg ik nog over de criminelen die zich in de economie nestelen: van de maffia in Italië tot de drugsbendes in Latijns-Amerika, van de mensenhandel tot de cybermisdaad. Daarom moeten we het Internationaal vakverbond (ITUC) en de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) steunen in hun strijd tegen de uitbuiting van arbeiders en in hun verdediging van de arbeidsrechten wereldwijd.”

Asociaal beleid

Terwijl het ITUC en de IAO ervoor ijveren de Europese arbeidsrechten te universaliseren, wordt Europa door de crisis gedwongen in te binden op die verworven rechten. “Het valt niet te ontkennen dat de wereld in tweeën splitst. Er zijn arme en rijke landen, maar ook in de rijke landen neemt de armoedekloof toe. De misbruiken in de bankensector brachten de overheidsfinanciën in de knoei en nu moet iedereen bijdragen. De uitdaging waar onze samenlevingen voor staan, is hoe economisch maximaal te renderen en efficiënt te zijn, om een gepast sociaal beleid te financieren. Lukt dat niet, dan worden vooral de zwakken het slachtoffer”, stelt Blanpain. De vakbonden in ons land vrezen nu al dat de bezuinigingsoperaties onevenwichtig en asociaal zijn. Daarom hielden ze op 30 januari een algemene staking. Volgens ACV-voorzitter Marc Leemans was niet hun actie, maar het regeringsbeleid buiten proportie. Daarom mocht de regering van hem de staking op haar conto schrijven. “We hebben lang gewacht op een overleg. Steeds opnieuw kregen we te horen dat we zouden worden uitgenodigd, maar vervolgens bleef het stil”, verklaarde hij.

Talent stimuleren

Dat gebrek aan overleg viel ook Blanpain op. “De staking bewijst dat tekort aan overleg en meteen is gezegd dat die actie vermeden kon worden. Mensen beseffen dat hun arbeids- en leefsituatie moet veranderen. De status-quo is geen optie, we hebben veeleer een revolutie nodig als we niet met zijn allen ten onder willen gaan. De sociale partners kunnen niet langer het behoud van rechten en macht bevechten, ze moeten mee helpen vooruitkijken”, vervolgt de specialist arbeidsrecht. “Allereerst zijn er de pensioenen. De vergrijzing is een feit, we leven langer en blijven gezonder. Het logische gevolg daarvan is langer werken. We zijn op de goede weg, maar voor mij gaan de maatregelen nog niet ver genoeg. Het evenwicht tussen rusten en werken wordt het best herbekeken en het prepensioen moet worden afgeschaft. Dat is geen 'cure', maar een 'curse', geen geneesmiddel, maar een vloek. Voorts zou het toegelaten moeten zijn zolang te werken als je zelf wilt. Pensioen is een recht, maar mag geen plicht zijn. Nu gaat daardoor veel talent verloren. Daarnaast moeten we massaal investeren in onderzoek en research, inzetten op creativiteit en innovatie. Dat begint op school. Als Belgen grote functies in de wacht slepen, komt dat vaak door hun talenkennis. Laten we niet inbinden op die meertaligheid, maar dat stimuleren. Iedereen moet op zijn of haar talenten worden aangesproken. Pas als je op de toppen van je tenen staat, word je competitief en pas dan overleven we de concurrentiestrijd.”

Arbeidsmigratie

Als we de welvaartsstaat in stand willen houden, dan dringen zich volgens Blanpain nog maatregelen op zoals de activering van de werklozen, het gelijkschakelen van het statuut van arbeiders en bedienden, het verlagen van de loonkosten, het bestrijden van de sociale en fiscale fraude, het bevorderen van de symbiose tussen de openbare en de private sector zodat de overstap tussen beide makkelijker kan, en het aantrekken van de juiste arbeidskrachten. “Door de vergrijzing hebben we migranten nodig om onze welvaartsstaat in stand te houden, maar we moeten wel selectief zijn in wie we toelaten”, vindt hij. “In Europa komen er jaarlijks een half miljoen illegalen bij en 214 miljoen mensen waren in 2010 wereldwijd op de loop, op zoek naar een beter leven. Als we de multiculturele samenleving – het gevolg van die migraties – leefbaar willen houden, zijn er afspraken nodig en mogen we van die nieuwkomers verwachten dat ze onze waarden zoals de mensenrechten, de gelijkwaardigheid van man en vrouw, de godsdienstvrijheid en de scheiding van kerk en staat aanvaarden.”

Optimisme

Blanpain blijft optimistisch over de toekomst. “Op basis van creativiteit kunnen we welvaart creëren. Tegelijk is er een evenredige en billijke verdeling van de rijkdom nodig, maar dat lukt alleen met wereldwijde maatregelen. Zo moet de Tobintaks er komen, maar als dat geen algemene regel is, vlucht het kapitaal onmiddellijk weg. Als de kloof tussen arbeid en kapitaal blijft, komt er opstand. De eerste signalen zijn er al: de Occupy Wall Street beweging, de Indignados,... Ik zie dat als een vingerwijzing in de richting van een meer rechtvaardige samenleving. We hebben op wereldschaal een sociaal gecorrigeerde markteconomie nodig.”

Voor Paul De Grauwe maakt de muntunie niet sterker maar kwetsbaarder

'Allereerst regels voor banken nodig'

Het einde van de euro en de Europese Unie valt niet langer uit te sluiten. Dat stelt econoom Paul De Grauwe. Toch blijft hij positief over het Europese project. Banken zijn de kop van jut en solidariteit is zijn oplossing.

Strengere begrotingscontrole en besparingen zijn onvoldoende om de eurozone uit de crisis te halen. “Spanje en Ierland kenden voor de crisis een enorme groei en hadden een overschot op hun begroting waardoor hun schuldratio daalde. Hadden we toen de huidige begrotingsregels toegepast, dan zagen die twee landen er gezond uit. Toch waren ze in nesten geraakt door de zeepbellen in de immobiliën en de consumptie. Die regels alleen volstaan niet”, legt Paul De Grauwe uit.

Casinokapitalisme

Daarmee betwist de econoom niet dat die regels nodig zijn, maar een groot deel van de crisis heeft volgens hem niets met de begrotingen te maken, behalve in Griekenland dan. “De crisis gaat daar niet over, maar over banken die onverantwoorde risico's namen. De overheden konden niet anders dan die banken redden, maar daardoor nam de overheidsschuld toe en kwamen ze zelf in moeilijkheden. Er zijn allereerst regels voor de banken nodig zodat die niet langer casino spelen.” De Grauwe aanvaardt geen uitvluchten voor hun wangedrag. “De globalisatie maakte het speculeren en casino spelen mogelijk en gangbaar, maar ook onze bankiers lieten zich ertoe verleiden afstand te nemen van het traditionele bankieren. Door de globalisatie zagen ze plots hun kans schoon om gigantisch rijk te worden. De drang naar bonussen en rijkdom verblindde hen, maar dat is geen excuus. Ze namen zelf risico's en gooiden zelf de ethiek overboord. Dat valt niet te verontschuldigen.”

Solidariteit

Saneren op het moment van een economische krimp is om problemen vragen, merkt De Grauwe op. “Dan zinkt de economie nog verder weg. Sparen doe je niet als een recessie begint. Nu de uitgaven verminderen en de belastingen verhogen, is buitengewoon misplaatst.” Wat moet er dan wel gebeuren? De econoom vindt dat Europa nood heeft aan investeringen om de economie aan te zwengelen en aan een sterke politieke unie. “Europa zit niet alleen in een financiële en economische crisis, maar ook in een politieke en existentiële crisis. De euro is een fantastisch project, maar dat moet je inbedden in een politiek project. Daar ontbreekt het nu aan. Een politieke unie houdt in dat je vanuit een solidariteit bereid bent elkaar te helpen.”

De econoom verwijst naar het eengemaakte Duitsland. “West-Duitsland was bereid Oost-Duitsland te helpen, ook al was dat gebied eigenlijk een corrupt Griekenland. Er was de bereidheid om daar de spons over te vegen en solidair te zijn. Waarom? Omdat het ook Duitsers zijn. Nu ontbreekt die bereidwilligheid tegenover Griekenland, maar als de solidariteit ontbreekt, houden de euro en Europa geen stand.”

Overheidsschulden

Europa is kwetsbaar en de markt is niet altijd logisch. “Het Verenigd Koninkrijk heeft een beduidend groter overheidstekort dan Spanje, maar welk land loopt het meest risico? Spanje! Paradoxaal genoeg komt dat door de muntunie. Landen die nog altijd de controle over hun munt hebben, staan nu sterker omdat zij in nood altijd geld kunnen bijdrukken om hun schulden terug te betalen en zo de garantie kunnen geven dat er altijd voldoende liquide zal zijn. Staten van de muntunie kunnen die garantie niet geven en staan nu zwakker. Vroeg of laat kan hun kas leeg zijn en dan is er geen centrale bank om geld bij te drukken. Een land met een eigen munt kan niet failliet gaan, landen van de muntunie kunnen dat wel. Vroeger dachten we samen sterker te zijn en nu blijkt dat we weerlozer werden. Die kwetsbaarheid op de financiële markten hadden we niet ingeschat”, legt De Grauwe uit. “Als op de markt de vrees leeft dat een land zijn schulden niet kan terugbetalen, ontstaat de neiging die staatsobligaties te verkopen. Dat land verkeert dan al snel in de onmogelijkheid die uit te betalen want de cash ontbreekt. Dat is de situatie van Griekenland, maar ook Portugal verkeert in dat schuitje. De rente op overheidsschuld stijgt ook, zodat het onmogelijk wordt die terug te betalen. Dan krijg je een duivelse interactie tussen de liquiditeitscrisis en de solvabiliteitscrisis. Markten kunnen zo landen op de knieën krijgen en naar het faillissement drijven. De enige uitweg ligt bij de Europese Centrale Bank. Die moet doen wat normaal de nationale centrale banken zouden doen: instaan voor liquiditeit. De muntunie kan maar overleven door financiële steun aan elkaar, maar dan ook wederzijdse controle. Dat vereist soevereiniteitsoverdracht en een politieke unie.”

Doemscenario's

De Grauwe sluit de doemscenario's over het einde van de euro en Europa niet langer uit. “Twee jaar geleden achtte ik de kans klein, maar nu durf ik dat niet meer te beweren. We hebben de middelen om die catastrofe te vermijden door verstandig en solidair te zijn, maar zijn we dat?” De econoom blijft optimistisch over het Europese project. “Europa is een constructief, vrijwillig en voluntaristisch project dat van onderuit groeide. Dat is toch iets anders dan de Sovjet-Unie die van bovenuit werd opgedrongen en met militaire macht in stand werd gehouden. Daarom hoop ik dat Europa steviger is, kan blijven bestaan en niet implodeert zoals het Sovjetregime.”

Net zoals De Grauwe voor Europa hoopt dat de zegen het haalt op de vloek, zo denkt hij ook over de globalisatie. “Het pluspunt is alvast dat een groot deel van de wereldbevolking uit de armoede werd gehaald. Azië en de BRIC-landen konden zich inschrijven in de wereldeconomie. Er zijn nog veel problemen, maar vele miljoenen mensen zagen hun levenssituatie verbeteren. Afrika blijft de uitzondering en kon niet de vruchten van de globalisatie plukken. Het lijkt integendeel te verarmen. De keerzijde van de medaille is de vraag of de wereld de globalisatie aankan. Kan de materiële groei zich doorzetten zonder de grondstoffen uit te putten en het milieu onder enorme druk te plaatsen? Is de globalisatie houdbaar of rijden we onszelf in de vernieling?”

Mark Eyskens pleit voor ethiek van de verandering

'Europese droom bewaren'

“We hebben geen verandering van de ethiek nodig, maar een ethiek van de verandering.” Professor-emeritus Mark Eyskens vindt het hoopvol dat mensen in beweging komen, maar hoort van hen te weinig hoe het dan wel moet. Meer Europa en een New Deal dringen zich voor hem op.

“We zijn buiten adem van alle veranderingen, maar hoe zetten we die om in menswaardige vooruitgang? Dat is een ethische opdracht die we te vervullen hebben”, steekt Mark Eyskens van wal. “In een plurale maatschappij kan het niet anders of

christenen, moslims, joden, humanisten, boeddhisten,... moeten de handen in elkaar slaan om samen de wereld menselijker te maken.”

Nieuwe lente

Hoopvol is alvast dat mensen in beweging komen. Er is de Arabische Lente, er zijn de Indignados en bij ons waren er de Shame-demonstratie en de G1000 Burgertop. “Het is positief dat mensen de moed hebben te protesteren, maar ze moeten ook de moed hebben een alternatief en een oplossing voor de problemen aan te bieden. Dat ontbreekt al te vaak. We beleven een historische breuklijn. Daarbij springt de Arabische Lente het meest in het oog, maar ik hoor dat het ook in China borrelt. Die bevolking verneemt ondanks alle censuur wat er in het werelddorp gaande is. Stel dat daar zo'n lente uitbreekt? Wat als China uiteenvalt? Leiden die overgangen tot een betere wereld? Zullen de nieuwe leiders beter zijn?”, vraagt de econoom en jurist. Hij acht het wijselijk met al die mensen te praten. “Haal hen naar hier en ga zelf naar daar. We keuren de discriminatie van vrouwen in de Arabische wereld af, maar vergeten we niet dat we dat tot 50 jaar terug ook deden. Daarom moeten we een zekere tolerantie aan de dag leggen, maar we kunnen hen wel helpen in zelfevolutie. Zo kunnen we studiebeurzen geven om talent te ontwikkelen. Revoluties zijn gevaarlijk, liever bewerken we geleidelijke overgangen.”

Democratie

Evolueren de Arabische landen naar meer democratie, dan staat in Europa de democratie onder druk. Door de financiële en economische crisis staan de lidstaten in sneltempo hun soevereiniteit af ten gunste van Europa. Europarlementslid Marianne Thyssen (CD&V) merkte daarover op dat zich daar een veel grotere staatshervorming afspeelt dan in eigen land. Eyskens bevestigt dat. “Maar dat wil niet zeggen dat de democratie wankelt of de Europese beslissingen niet democratisch zijn. Er is binnen Europa geen gebrek aan parlementair toezicht. Je hebt het Europees parlement met zo'n 750 verkozenen en de 27 lidstaten hebben hun parlementen die ook de Europese aangelegenheden opvolgen. Het Europese bestuur is uitermate complex en daardoor is de besluitvorming moeilijk te volgen. Europa heeft geen democratisch deficit, maar een pedagogisch deficit. Grotere inspanningen zijn nodig om de Europese politiek uit te leggen aan de burgers.”

De uitweg uit de crisis ligt voor Eyskens niet in minder, maar in meer Europa. “Er zijn staten zonder munt – zo gebruikte het Groothertogdom Luxemburg vroeger de Belgische frank –, maar nooit munten zonder staat. De euro werd tien jaar geleden ingevoerd, maar hoe staat het met de bijbehorende Europese staat? Alles wordt globaal, maar het bestuur blijft lokaal. Daar knelt het schoentje. We hebben een volwaardige Europese regering nodig en daartoe is er behoefte aan meer soevereiniteitsoverdracht”, legt de minister van Staat uit.

Europese New Deal

Europa heeft volgens hem een groot investeringsprogramma nodig. Hij herhaalt zijn pleidooi voor een Europese New Deal met investeringen in infrastructuur, schone energie, milieubehoud, onderzoek en onderwijs, armoedebestrijding, enzovoort. “Als we alleen besparen, belanden we in een recessie. Daarom moeten we onze economie herlanceren. Dat gebeurt het best vanuit Europa, want de lidstaten hebben het geld niet voor al die uitdagingen. Om de euro te redden, moeten we hem drukken en met dat geld de economie stimuleren. De Europese Centrale Bank kan dat, maar Duitsland wil dat niet. We kunnen aan de mensen vragen even de riem aan te spannen zodat we met het gespaarde geld de economie kunnen oppeppen en onze welvaart veiligstellen. Mensen zullen het begrijpen daarvoor in te binden, maar nu denken ze dat te moeten doen om de banken te redden en de bonussen van de rijken te vrijwaren. Dat stuit

terecht op verzet. Europa moet duidelijk maken dat de gevraagde inspanningen noodzakelijk zijn om onze toekomst te garanderen. Groei is de enige optie. Als de groei terugkomt, komt ook het vertrouwen terug.”

Merkozy

Rik Van Cauwelaert schreef onlangs in zijn standpunt in Knack: “De ineenstorting van Europa lijkt ondenkbaar, maar dat werd ook van de Sovjet-Unie beweerd.” Die waarschuwing is niet onterecht, vindt Eyskens. “Als de muntunie instort, stort Europa in. De muntunie was het sluitstuk van het Europese project. Als we dat loslaten, valt alles in duigen. Daarom moet de politieke unie volgen op de economische unie. Dat is de logische en enige optie. Ik herinner eraan vanwaar we komen. Het huidige Europa is gebouwd op het puin van twee wereldoorlogen en dan is het resultaat nu toch schitterend. Het is onze plicht de crisis te overwinnen en dat mooie project niet te laten verloren gaan.”

Hij maakt zich wel zorgen over Duitsland. “We moeten opletten niet naar een Duits Europa te evolueren waarbij het Duitse beleid aan iedereen wordt opgedrongen. Tegelijk is het Duitsland dat de kar trekt, maar wat als Angela Merkel door de verkiezingen in haar land van het toneel verdwijnt? Is haar opvolger dan in staat de Europese kar te trekken? Het leiderschap van Merkel is kwetsbaar en ook Nicolas Sarkozy krijgt het lastig bij de verkiezingen in Frankrijk. Alles kan snel veranderen en het blijft koffiedik kijken wat de toekomst brengt. Juist daarom is die ethiek van de verandering broodnodig waarbij we conservatief zijn in het bewaren van het goede en progressief in het vervolmaken van het onvolmaakte.”

Emeriti over de K

Roger Blanpain en Mark Eyskens vinden dat het identiteitsdebat aan de KU Leuven tot een goed compromis heeft geleid. Paul De Grauwe vindt het eindresultaat maar niets. Hij verkoos de K te laten vallen.

Alle drie studeerden en doceerden ze aan de KU Leuven. Nu zijn ze alle drie emeriti. Het identiteitsdebat aan hun alma mater bracht weinig verandering. Het christelijke mensbeeld blijft centraal, maar de stap naar andersdenkenden wordt nadrukkelijker. Wat vinden Roger Blanpain, Mark Eyskens en Paul De Grauwe van die conclusie?

Vrijheid en traditie

“Het was een open en vrij debat”, vindt Blanpain, “en ook de conclusies zie ik als een keuze voor openheid en vrijheid, waarbij tegelijk de K behouden blijft. Iedereen kan vrij zichzelf zijn binnen onze universiteit en tegelijk blijft de traditie een rol spelen. Dat is een mooi compromis.” Ook Eyskens denkt er zo over. “Het was een nuttig debat en de conclusie is constructief. Het laat de universiteit toe binnen een christelijke gemeenschap creatief bezig te zijn en de intellectuelen en de leiders van morgen te vormen. De christelijke waarden – ook al zijn die grotendeels universeel – helpen de universiteit om de wetenschap te hanteren in dienst van een menswaardige vooruitgang. Daarom is en blijft het christelijke kader belangrijk, maar dat staat de samenwerking met anderen niet in de weg. Ik hanteer graag het begrip 'coöpetitie', wat staat voor het samengaan van coöperatie en competitie of concurrentie. In ons werelddorp moeten we de complementariteit bevorderen, de diversiteit leren zien als een rijkdom. Wetenschap en geloof hoeven elkaar niet uit te sluiten, maar kunnen ook samengaan.”

Hypocriet compromis

De Grauwe denkt er anders over. Hij verkoos de K te laten vallen en vindt het eindresultaat maar niets. “De puntjes worden weggelaten en in een internationale context of waar wenselijk mag je de K weglaten en spreken over de University of Leuven. Wat een hypocriet compromis. Dat is toch geen heldere visie over de K en

waar ze voor staat. Ik vind dat je wetenschap en godsdienst beter kunt scheiden zoals dat ook het geval is met kerk en staat. Dat zijn telkens twee werelden die beter niet worden vermengd. Bovendien doen we onszelf reputatieschade aan. In het buitenland klinkt katholiek verdacht. Uiteraard is het niet de paus die zegt wat we mogen onderzoeken, maar toch leeft dat cliché. Dat vooroordeel kunnen we missen en daarom was ik ervoor de K te laten vallen.” (EVL)

© 2012 Tertio